

PRZEWODNIK KĄPIELOWY

DWUTYGODNIK ILUSTROWANY

wydawany w porze kąpielowej przez Polskie Towarzystwo Balneologiczne w celu reklamowania i popierania rozwoju zdrojowisk i uzdrowisk krajowych.

Redaguje Komitet. — Redaktor: Dr. ZYGMUNT WĄSOWICZ.

Redakcyja i administracyja:

Kraków, ul. Floryańska L. 44.

Rękopisów nie zwraca się.

OGŁOSZENIA:

za 1 wiersz petitem lub jego miejsce 30 hal.

Adresy lekarskie 1 K. 50 h. jednorazowo.

Przewodnik kąpielowy rozsyłany jest **bezpłatnie** P. T. Lekarzom w Galicyi, W. Ks. Poznańskiem i Królestwie Polskiem, czytelnikom publicznym, kawiarniom, cukierniom, restauracyom, hotelom i wkładanym bywa do przedziałów I. i II. klasy pociągów osobowych i pospiesznych na głównych liniach kolejowych.

W prenumeracie kosztuje *Przewodnik kąpielowy* 6 Kor. za rocznik.

Przegląd najważniejszych chorób przewlekłych, nadających się do leczenia w polskich zdrojowiskach i uzdrowiskach.

Choroby	Nadają się do leczenia w zdrojowiskach i uzdrowiskach
Choroby serca i naczynia krążenia	Ciechocinek, Jaworze, Krynica, Morszyn, Ojców, Rymanów, Szczawnica, Truskawiec.
Choroby, nosa, gardła, krtani, płuc i opłucnej	Birsztany, Bystra, Iwonicz, Jaśkowice, Jaworze, Kamionka, Kossów, Nałęczów, Nowe Miasto, Ojców, Otwock, Rabka, Sławuta, Szczawnica, Truskawiec, Wysowa, Zakopane.
Choroby żołądka	Druskieniki, Krynica, Rymanów, Szczawnica, Żegiestów.
Choroby jelit	Birsztany, Druskieniki, Kamionka, Kossów, Krynica, Morszyn, Nałęczów, Truskawiec, Rymanów, Żegiestów, Szczawnica.
Choroby wątroby i dróg żółciowych	Ciechocinek, Iwonicz, Morszyn, Szczawnica, Truskawiec.
Choroby śledziony	Iwonicz, Krynica, Szczawnica, Zakopane, Żegiestów.
Choroby nerek i pęcherza	Ciechocinek, Druskieniki, Krynica, Nałęczów, Rymanów, Szczawnica, Truskawiec.
Choroby kobiece	Birsztany, Busko, Ciechocinek, Czarniecka Góra, Druskieniki, Iwonicz, Jaworze, Krynica, Lubień, Maryówka, Morszyn, Nałęczów, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec, Żegiestów.

Choroby	Nadają się do leczenia w zdrojowiskach i uzdrowiskach
Nerwice ogólne i przewlekłe choroby nerwowe z tłem anatomicznem	Bystra, Ciechocinek, Czarniecka Góra, Grodzisk, Jaśkowice, Jaworze, Kiselka, Kossów, Krynica, Lubień, Maryówka, Morszyn, Nałęczów, Nowe Miasto, Ojców, Otwock, Sławuta, Solec, Szczawnica, Truskawiec, Zakopane, Żegiestów.
Choroby kości, mięśni i stawów, także na tle gruźliczem	Birsztany, Busko, Ciechocinek, Druskieniki, Iwonicz, Krynica, Krzeszowice, Lubień, Morszyn, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec.
Choroby przemiany materii, jak otyłość, moczówka cukrowa, dna i t. d.	Birsztany, Busko, Czarniecka Góra, Krynica, Morszyn, Nałęczów, Ojców, Otwock, Rymanów, Solec, Szczawnica, Truskawiec, Żegiestów.
Choroby krwi	Bystra, Jaworze, Krynica, Morszyn, Nałęczów, Ojców, Sławuta, Szczawnica, Truskawiec, Wysowa, Zakopane, Żegiestów.
Żółty — przymiot	Birsztany, Busko, Ciechocinek, Druskieniki, Iwonicz, Lubień, Morszyn, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec.
Choroby skóry	Ciechocinek, Birsztany, Iwonicz, Lubień, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec.
Zatrucia morfinowe, wyskokowe, nikotynowe i rtęciowe	Grodzisk, Kiselka, Maryówka, Nowe Miasto, Solec, Swoszowice, Zakopane.

Inżynierowie **E. UDERSKI** i **J. CZESAK**

rząd. upoważnione **BIURO TECHNICZNE**
KRAKÓW, ul. Krowoderska L. 32.

Trasowanie dróg i kolei. — Płany regulacyjne, projekta i budowa kanałów i wodociągów dla miast. — Projekta i budowa urządzeń dla wyzyskania sił wodnych. — Parcelacya i wszelkie roboty geometryczne. — Porady w sprawach technicznych.

Rozbiór chemiczny wody mineralnej ze źródła „Kingi” w Głębokiem

wykonał

Dr. Ignacy Lemberger

Docent Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Miejscowość „Głębokie” położona jest w powiecie Nowosądeckim w Galicyi, po prawej stronie Popradu, mniej więcej w połowie drogi między stacyami Rytro-Piwniczna, na szlaku kolei państwowej Tarnów-Orlo; od strony północno-zachodniej graniczy z miejscowością zwaną „Suchą Strugą”.

W uroczej górskiej dolinie, u podnóża góry „Gniewkami” zwanej, ze skały piaskowca karpackiego, należącego do warstw eocenicnych, wytryskują źródła mineralne. W pobliżu tychże płynie bystry strumyk, zwany „Głębokim”.

Zdroje mineralne w Głębokiem znane są już od dawna. Pierwszą jednak wiadomość naukową o nich podał Dr. Trembecki, lekarz zakładowy w Szczawnicy, na zgromadzeniu balneologów krajowych, odbytem w Krakowie w r. 1860, a rozprawa tegoż zamieszczoną została w roczniku Towarzystwa Naukowego krakowskiego z r. 1860 (poczet 3, tom IV.). Dr. Trembecki zbadał przy pomocy p. Zamojskiego, prowizora apteki w Nowym Sączu, skład chemiczny czterech źródeł pod względem jakościowym; ilościowego rozbioru chemicznego wówczas niedokonano. Temperatura źródeł wynosiła $+ 9^{\circ}$ R. (czyli 11.25° C), a wydajność źródła „C” (to jest Kingi), według pomiarów Dra Trembeckiego 100 garncy na godzinę.

Pierwszy ilościowy rozbiór chemiczny źródeł głębockich wykonał Dr. Karol Olszewski, profesor chemii w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, w sierpniu r. 1877 z polecenia komisji balneologicznej w Krakowie*). Prof. Dr. Olszewski zastał wówczas źródła nieuporządkowane. Wszystkie cztery źródła miały zbiorniki, zaopatrzone w nieszczelną cembrzynę kamienną wymurowaną; z tych dwa były nakryte wspólnym dachem, wspartym na podmurowaniu kamiennem, dwa zaś inne nie posiadały żadnego nakrycia. Rozbiór tych czterech źródeł wykazał, że najsilniejszym z nich, pod względem składników stałych, jest źródło „C”, później Kingą zwany.

W roku 1881 wykonał Prof. Dr. Olszewski drugi rozbiór źródła głębockiego „C”, który nazwał głównym (późniejsza Kinga)**).

Wodę zaczerpnięto dnia 20 grudnia 1881 w obecności Dra Bolesława Lutostańskiego, ze źródła już uporządkowanego. Ówczesny właściciel źródeł p. T. Jendel, c. k. notaryusz w Liszkach, uporządkował pod kierunkiem Dra B. Lutostańskiego źródła, a mianowicie: rozkopano źródło aż do litej skały, w celu zabezpieczenia źródeł od dopływu wód słodkich, cisnących się ze wszech stron, a przeważnie od pobliskiego potoku, skałę wycementowano, koryto potoku odsunięto, źródło łąkami ubito i ujęto szczere szczawy w studzienki cementowe, na których ustawiono kamienne cembrzyny. Nadto uregulowano odpływ źródeł, a źródła pokryto trwałym dachem, opierającym się na muryowanych ścianach.

*) Rozbiór chemiczny wody mineralnej w Głębokiem, z czterech źródeł. Kraków 1881. Sprawozdanie komisji fizyograficznej Akad. umiejęt. Tom XV.

**) Prof. Dr. K. Olszewski: Głębokie, rozbiór chemiczny wody mineralnej ze źródła głównego w Głębokiem. Kraków 1882. Nakładem zarządu zdrojowiska Głębokie

To uporządkowanie źródeł podniosło dobroć wody w sposób znakomity; podczas bowiem, gdy woda, badana przez Prof. Olszewskiego w r. 1877, miała we wszystkich źródłach smak słabo kwaskowaty i mało się między sobą różniący, woda zaś ze źródła „C” była nadto mętna, to po uporządkowaniu woda we wszystkich źródłach była zupełnie przezroczysta, a smak wody, mianowicie ze źródła „C”, był mocno kwaskowaty, szczypiący i orzeźwiający. Dowodziło to, że woda w źródle „C” przez uporządkowanie go i ocembrowanie wzbogaciła się nadzwyczajnie w kwas węglowy, co potwierdził rozbiór chemiczny. — Wykonany w r. 1882 przez prof. Dra Olszewskiego rozbiór, podany jest poniżej w porównawczej tabeli (patrz str. 15).

Według orzeczenia Prof. Dra Olszewskiego woda mineralna w Głębokiem ze źródła głównego (Kinga) wyszczególnia się znakomitą ilością kwasu węglowego wolnego jako też węglanu sodowego i na tej podstawie należy ją uważać za **silną szczawę sodowo-litową**.

Mniej więcej w pół roku po bytności Prof. Olszewskiego w Głębokiem, bo 20 maja 1882 roku, udał się tam Dr. Bronisław Radziszewski profesor chemii na Uniwersytecie lwowskim w towarzystwie pp. Jendla i Dr. Lutostańskiego i zaczerpnął wody ponownie do rozbioru chemicznego, a to w tym celu, aby się przekonać, czy skład chemiczny źródła głównego nie ulega z biegiem czasu pewnym zmianom, zwłaszcza co do znakomitej ilości bezwodnika kwasu węglowego. — W sprawozdaniu swem pisze Prof. Dr. Radziszewski co następuje:*)

Z przedsięwziętych dochodzeń okazało się, że, mimo sześciomiesięcznego upływu czasu, nie zaszła żadna zmiana ani w temperaturze wody, ani też w jakości i ilości składników stałych. Z trzech dobrze zgadzających się oznaczeń okazało się iż w 1000 gm. wody znajduje się połączzonego i wolnego kwasu węglowego 4.494116 gm. Odrzucając od tego ilość bezwodnika węglowego chemicznie połączzonego, okazuje się, że w jednym litrze wody ze źródła głównego w Głębokiem, znajduje się zupełnie wolnego gazowego bezwodnika węglowego 2.729668 gm. czyli 1386.4 cm.³ w temp. 0° C i 760 mm. ciśnienia powietrza.

Przy oznaczaniu innych składników okazały się tak drobne i nic nie znaczące różnice między moim rozbiorem a analizą Prof. Dra Olszewskiego, iż pomysłny wynik rozbioru tego ostatniego mogę tylko w całości jak i w szczególności potwierdzić.

Prof. Dr. Radziszewski porównywał dalej główne składniki wody ze źródła Kingi z rozpowszechnionymi w Europie szczawami z Giesshübl i Krondorf i dochodzi do następujących wniosków:

*„Z tych wyników rozbioru chemicznego okazuje się, że woda ze źródła „Kingi” w Głębokiem jest przesyconą bezwodnikiem węglowym, nader czystą szczawą alkaliczną, znacznie silniejszą od najbardziej rozpowszechnionych i dotąd za najsilniejsze uważanych: Giesshübl Sauerbrunn i Krondorfer Sauerbrunn i to tak pod względem ilości wolnego bezwodnika kwasu węglowego, dwuwęglanu sodowego jak i dwuwęglanu litowego. Jeżeli zwrócimy uwagę na smak nader przyjemny i orzeźwiający szczawy głębockiej, to przyznać musimy, że woda ze źródła Kingi w Głębokiem zajmuje **pierwsze miejsce** między szczerami szczawami alkalicznymi”.*

Od tego czasu źródła te nie były eksploatowane, przechodziły w ręce różnych właścicieli, ulepszenia, koło źródeł dokonane, nie były utrzymywane w należytych

*) Dr. Bronisław Radziszewski: Wnioski ostateczne z rozbioru chemicznego szczawy ze źródła Kingi w Głębokiem. Kraków 1882. Nakładem zarządu zdrojowiska Głębokie.

porządku, przez co, pozostawione na łasce losu, zaniedbane, uległy z biegiem czasu ponownie zepsuciu. Po dwunastu latach tj. w r. 1903, przeszły zdroje głębockie w ręce spółki, złożonej z kilku osób.

Nowi właściciele zajęli się ponownie gruntownym uporządkowaniem zaniedbanych urządzeń zdrojowych, w pierwszym rzędzie dokładnem ujęciem szczerej szczawy, szczególnie źródła głównego „Kinga” zwanego, w celu usunięcia wszelkiej możliwości zanieczyszczenia źródeł wodami słodkimi, zaskórnymi i opadowymi, oraz możliwości przedostania się wody z pobliskiego potoku do źródeł, nawet przy wysokim stanie wody w potoku, tj. w czasie wylewu.

W tym celu ujęto na nowo źródło główne w studzienkę betonową, opatrzoną cembrzyną betonową. Dno studzienki jest koniczne, betonowe, oparte na skale, z wyjątkiem miejsca w którym wytryska źródło, a które wysypane jest grubym żwirem. Średnica studni wewnętrzna wynosi 96 cm. a grubość ścian cementowych cembrzyny 45 cm. Studzienka nakryta jest szczelnie płytą szklaną. W głębokości 81 cm. od górnego krańca cembrzyny znajduje się otwór odpływowy źródła, uchodzący w kanał w kształcie lewaru, utworzony w cembrzynie betonowej, który dalej połączony jest szczelnie na cemencie z kanałem odpływowym, utworzonym z rur kamionkowych, szczelnie na cemencie łączonych, prowadzącym podziemnie daleko poza budynek, źródło mieszczące, a mający ujście w najniższym miejscu do potoku.

Obok źródła Kingi położone dwa inne źródła szczawy odosobniono od źródła głównego i ujęto każdy z osobna w duże studzienki owalne, na litej skale oparte i opatrzone również cembrzynami betonowymi, o ścianach grubości 30 cm. Każdy z tych źródeł ma odpływ w cembrzynie, połączony szczelnie na cemencie z kanałem z rur kamionkowych, na cemencie zespojonych, przeprowadzonym podziemnie daleko na zewnątrz budynku, z ujściem również do potoku. Miejsce w którym znajdują się te trzy źródła, otoczono prostokątnym obmurowaniem betonowym na skale spoczywającym, wystającym na wysokość 50 cm., a podłogę prostokątu wyłożono warstwą betonową, przeciętnie 15—25 cm. grubą, z małym spadkiem ku otworowi, który połączony jest z kanałem kamionkowym, prowadzącym podziemnie poza budynek do potoku. Kanał ten ma za zadanie odprowadzać wodę, któraby się dostała na podłogę betonową podczas czerpania wody, ewentualnie pozwała on na zmywanie podłogi wodą i utrzymywanie czystości na około studzienek.

Od obmurowania tych trzech źródeł, a mianowicie od strony wschodniej wznosi się szkarpa ze skały litej, bogata w szczeliny, któremi się przedtem sączyła woda słodka. Szczeliny tej szkarpy zabetonowano zupełnie, tak, że woda obecnie szczelinami się nie sączy; na wszelki przypadek zrobiono na najniższym miejscu szkarpy betonowy ściek, biegnący wzdłuż obmurowania, a połączony z kanałem, prowadzącym poza budynek źródeł.

wania, a połączony z kanałem, prowadzącym poza budynek źródeł.

Po drugiej stronie obmurowania, mieszczącego źródła, główny i dwa inne, tj. po stronie południowej, znajdują się jeszcze dwa źródła żelaziste, które obecnie również uporządkowano i ujęto każdy z nich w studzienkę betonową, z grubymi betonowymi cembrzynami a odpływy ich połączono oddzielnie z kanałami kamionkowymi, cementem uszczelnionymi, prowadzącymi poza budynek, z ujściem do potoku. Przestrzeń prostokątną, którą zajmują te dwa źródła, obmurowano murkiem betonowym w osobny przedział, a posadzkę przedziału utworzono również z grubej warstwy betonu z odpływem. Wszystkie studzienki nakryte są przykrywkami.

Wszystkie te źródła otoczono podmurowaniem kamionkowym, zewnątrz betonowaniem, względnie (z trzech stron) murem, w kształcie prostokąta 17,3 m. długości a 7,0 m. szerokości, na którym wystawiono na więzaniach drewnianych dach szczelny gontowy.

Miejsce naokoło budynku wybrukowano i otoczono ściekami brukowanymi, które odprowadzają wody opadowe do potoku;

nadto z tyłu budynku zbudowano mur oporowy betonowy, zabezpieczający od wnikania wód zaskórnych i opadowych, spływających z przyległej góry.

Brzeg potoku, okalającego blisko budynek ze źródłami, odsłonięto aż do skały i na niej wzniesiono mur oporowy betonowy 40 m. długi, 60 cm. gruby, a przeciętnie 1,90 m. wysoki. Mur ten ochrania absolutnie budynek i znajdujące się tam źródła od przedostania się wody z potoku, nawet podczas największego wylewu potoku.

Roboty wszystkie wykonano starannie i odpowiednio celowi tak, że ujęcie źródeł i ochrona tychże od wszelkich zanieczyszczeń nie pozostawia nic do życzenia.

Po uporządkowaniu źródeł, w sposób wyżej podany, zaproszony zostałem przez Spółkę właścicieli do zbadania wykonanych adaptacji, a również celem zaczerpnienia wody ze źródła Kingi do przeprowadzić się mającego ponownie ścisłego rozbioru, aby się przekonać, czy skład źródła głównego nie uległ od czasu ostatniego badania przez Prof. Dra Olszewskiego i Prof. Dra Radziszewskiego zmianom.

W tym celu udałem się dnia 28 maja 1904 r. do Głębockiego w towarzystwie Prof. Dra Ludomiła Korczyńskiego i Dra Ferdynanda Eichhorna. — Na miejscu zacerpnałem potrzebną do rozbioru chemicznego wodę, a osobno do oznaczenia ilości bezwodnika kwasu węglowego, oraz przeprowadziłem badanie fizykalne wody, oznaczenie temperatury i wydatności.

Woda, znajdująca się w źródłach, szczególnie w źródle głównym Kingi, jest przeźroczystą tak, że przez warstwę wody na 91 cm. grubą, znać dokładnie dno studzienki i tamże znajdujący się żwir. Ze studni wydobywają się liczne bańki kwasu węglowego. Woda zacerpnięta do szklanki, jest zupełnie przeźroczysta.

KRYNICA: Słup meteorologiczny przy deptaku.

bezbarwna, a po chwili perełkuje od obficie się wydobywających drobnych banieczek kwasu węglowego. Smak wody jest zwyczajnie kwaskowaty, szczypiący od gazu i orzeźwiający. Woni nie posiada woda żadnej. Temperatura wody mierzona w studni wynosi $+9.5^{\circ}\text{C}$; przy temperaturze powietrza w cieniu $+19.0^{\circ}\text{C}$. Wydatność źródła Kingi, mierzona przy odpływie, wynosi 327.27 litrów na godzinę czyli 7854.48 litrów na dobę.

A) Rozbiór jakościowy.

Przy rozbiórce jakościowym znaleziono następujące składniki:

zasadowe:	kwasowe:
Tlenek potasowy	
„ sodowy	kwas węglowy połączony i wolny
„ litowy	kwas krzemowy
„ strontowy	kwas fosforowy
„ wapniowy	Chlor
„ magnowy	i ślady istot organicz.
„ glinowy	
„ żelazawy	
„ manganawy	

Natomiast nie znaleziono baru, amonu, kwasu siarkowego, azotowego, borowego, azotowego, siarkowodoru, bromu i jodu.

B) Rozbiór ilościowy.

Rozbiór ilościowy wykonano według metod podanych w dziele Freseniusa pod tyt.: *Anleitung zur quantitativen chemischen Analyse*.

Wyniki rozbioru jakie otrzymano przy oznaczeniu poszczególnych połączeń, podaję poniżej.

1. Oznaczenie ciężaru gatunkowego.

Ciężar gatunkowy oznaczono zapomocą piknometru a jako średni wypadek z dwóch oznaczeń otrzymano; 1.00333.—

2. Oznaczenie składników stałych.

Do oznaczenia składników stałych użyto 200 gm. wody, a w tej ilości znaleziono po wysuszeniu w temp. $+180^{\circ}\text{C}$. 0.4165 gm. czyli w 1000 gm. wody 2.0825 gm. składników stałych.

Składniki te odparowano dla kontroli z kwasem siarkowym, a utworzone siarczany wyżarzono i odważono. Otrzymano z 200 gm. wody 0.5555 gm. siarczanów czyli 2.7775 gm. w 1000 gm. wody.

3. Oznaczenie chloru.

Użyto do oznaczenia 1000 gm. wody z których wydzielono i odważono 0.0227 AgCl. odpowiadające 0.0056 gm. chloru Cl.

4. Oznaczenie sumy kwasu węglowego.

Do oznaczenia całkowitej ilości kwasu węglowego użyto w jednym wypadku 229.0 gm. wody i znaleziono w niej kwasu węglowego 1.0602 gm. a w drugim wypadku 218.0 gm. wody w której znaleziono 1.0093 gm. CO_2 czyli przeciętnie znaleziono w 1000 gm. wody 4.6399 gm. kwasu węglowego CO_2 .

5. Oznaczenie kwasu krzemowego.

Do oznaczenia kwasu krzemowego użyto 2000 gm. wody, w której to ilości znaleziono 0.0616 gm. kwasu krzemowego SiO_2 , czyli 0.0308 gm. w 1000 gm. wody.

6. Oznaczenie tlenku żelazawego.

W odsączu od kwasu krzemowego pod 5, oznaczono tlenek żelazawy, którego znaleziono 0.0071 gm. FeO w 1000 gm. wody.

7. Oznaczenie tlenku glinowego i kwasu fosforowego.

W odsączu od żelaza pod 6, strącono fosforan glinowy, którego odważono 0.0022 gm. Gdy w roztworze kwasu fosforowego już nie znaleziono, obliczono z powyższej ilości tlenek glinowy i kwas fosforowy, których znaleziono 0.0005 gm. tlenku glinowego Al_2O_3 i 0.0006 gm. kwasu fosforowego P_2O_5 w 1000 gm. wody.

8. Oznaczenie tlenku wapniowego.

W odsączu od żelaza względnie tlenku glinowego strącono węglan wapniowy i strontowy; które zamieniono na tlenki. W 2000 gm. wody znaleziono 0.6628 gm. CaO + SrO czyli w 1000 gm. wody 0.3314 gm. CaO + SrO. — Gdy zaś pod 11. znaleziono w 1000 gm. wody 0.0050 gm. tlenku strontowego SrO, więc po odjęciu tej liczby od sumy CaO + SrO pozostaje 0.3264 gm. tlenku wapniowego CaO w 1000 gm. wody.

9. Oznaczenie tlenku magnowego.

W odsączu od węglanu wapniowego i strontowego pod 8. oznaczono tlenek magnowy. Odważono 0.8030 gm. pyrofosforanu magnowego co odpowiada 0.2902 gm. MgO czyli znaleziono 0.1451 gm. tlenku magnowego MgO w 1000 gm. wody.

10. Oznaczenie tlenku litowego.

Do oznaczenia tlenku litowego użyto 5000 gm. wody. Odważono 0.0459 gm. fosforanu litowego PO_5Li_3 czyli 0.0092 gm. PO_5Li_3 w 1000 gm. wody, odpowiadającą 0.0011 gm. chlorku litowego LiCl czyli 0.0036 gm. tlenku litowego Li_2O w 1000 gm. wody.

11. Oznaczenie tlenku strontowego.

Do oznaczenia tlenku strontowego użyto 5000 gm. wody. Odważono 0.0443 gm. siarkanu strontowego SrSO_4 co odpowiada 0.0250 gm. tlenku strontowego SrO czyli 0.0050 gm. tlenku strontowego SrO w 1000 gm. wody.

12. Oznaczenie tlenku manganawego.

Do oznaczenia użyto 5000 gm. wody. Odważono nadtlenku manganawego Mn_3O_4 0.0011 gm. co odpowiada 0.0010 gm. tlenku manganawego czyli 0.0002 gm. MnO w 1000 gm. wody.

13. Oznaczenie tlenku potasowego.

Użyto do oznaczenia tlenku potasowego 1000 gm. wody. Odważono 0.0640 gm. chlorku platynowo potasowego odpowiadające 0.0192 gm. chlorku potasowego KCl czyli 0.0121 gm. tlenku potasowego K_2O w 1000 gm. wody.

14. Oznaczenie tlenku sodowego.

Użyto wody 1000 gm. Suma chlorków potasowców NaCl + KCl + LiCl wynosiła 1.2667 gm. gdy zaś pod 10. znaleziono 0.0011 gm. LiCl a pod 13. 0.0192 gm. KCl więc pozostaje 1.2464 gm. chlorku sodowego NaCl. Ta ilość NaCl odpowiada 0.6615 gm. tlenku sodowego Na_2O w 1000 gm. wody.

Zestawienie składników zawartych w 1000 gm. wody.

Tlenku potasowego	K_2O	0.0121 gm.
„ sodowego	Na_2O	0.6615 „
„ litowego	Li_2O	0.0036 „
„ strontowego	SrO	0.0050 „

Tlenku wapniowego	Ca O	0 3264 gm.
" magnowego	Mg O	0 1487 "
" glinowego	Al ₂ O ₃	0 0005 "
" żelazawego	Fe O	0 0071 "
" manganawego	Mn O	0 0002 "
Bezwodnika kwasu węglowego	CO ₂	4 6399 "
" " krzemowego	Si O ₂	0 0308 "
" " fosforowego	P ₂ O ₅	0 0006 "
Chloru	Cl.	0 0056 "
Istot organicznych		zaledwie ślad.

Zespolenie połączeń na 1000 gm. wody.

1. Chlorek sodowy.		
Pod (3) znaleziono	Cl	0 0056 gm.
który wiąże	Na	0 0036 "
tworząc chlorku sodowego	Na Cl	0 0092 "
2. Węglan litowy.		
Pod (10) znaleziono	Li ₂ O	0 0036 "
który wiąże	C O ₂	0 0053 "
tworząc węglanu litowego	Li ₂ CO ₃	0 0089 "
3. Węglan potasowy.		
Pod (13) znaleziono	K ₂ O	0 0121 "

który wiąże	P ₂ O ₅	0 0006 gm.
tworząc fosforanu glinowego	Al ₂ P ₂ O ₈	0 0011 "
10. Węglan sodowy.		
Pod (14) znaleziono	Na ₂ O	0 6615 "
połączono z chlorem	Na	0 0036 "
co odpowiada	Na ₂ O	0 0049 "
pozostaje zatem do połączenia	Na ₂ O	0 6566 "
który wiąże	CO ₂	0 4652 "
tworząc węglanu sodowego	Na ₂ CO ₃	1 1218 "
11. Kwas węglowy i istotnie wolny.		
Pod (4) znaleziono	CO ₂	4 6399 "
połączono z	Na ₂ O	0 4652 "
" z	K ₂ O	0 0057 "
" z	Li ₂ O	0 0053 "
" z	Ca O	0 2576 "
" z	Sr O	0 0021 "
" z	Mg O	0 1636 "
" z	Fe O	0 0043 "
" z	Mn O	0 0001 "
zatem połączono razem	CO ₂	0 9039 "
do utworzenia dwuwęglan. potrzeba	CO ₂	0 9039 "
razem zatem połączono	CO ₂	1 8078 "

IWONICZ: Hotel i główna restauracya.

który wiąże	CO ₂	0 0057 gm.
tworząc węglanu potasowego	K ₂ CO ₃	0 0178 "
4. Węglan wapniowy.		
Pod (8) znaleziono	Ca O	0 3264 "
który wiąże	CO ₂	0 2576 "
tworząc węglanu wapniowego	Ca CO ₃	0 5840 "
5. Węglan magnowy.		
Pod (9) znaleziono	Mg O	0 1487 "
który wiąże	CO ₂	0 1636 "
tworząc węglanu magnowego	Mg CO ₃	0 3123 "
6. Węglan strontowy.		
Pod (11) znaleziono	Sr O	0 0050 "
który wiąże	CO ₂	0 0021 "
tworząc węglanu strontowego	Sr CO ₃	0 0071 "
7. Węglan żelazawy.		
Pod (6) znaleziono	Fe O	0 0071 "
który wiąże	CO ₂	0 0043 "
tworząc węglanu żelazawego	Fe CO ₃	0 0114 "
8. Węglan manganawy.		
Pod (12) znaleziono	Mn O	0 0002 "
który wiąże	CO ₂	0 0001 "
tworząc węglanu manganawego	Mn CO ₃	0 0003 "
9. Fosforan glinowy.		
Pod (7) znaleziono	Al ₂ O ₃	0 0005 "

Istotnie wolnego kwasu węglowego	CO ₂	2 8321 gm.
12. Kwas krzemowy.		
Pod (5) znaleziono	Si O ₂	0 0308 "
13. Składniki stałe.		
Pod (2) znaleziono składników stałych		2 0825 "

Zestawienie połączeń zespolonych zawartych w 1000 gm. Kingi.

Węglanu sodowego	Na ₂ CO ₃	1 1218 gm.
" potasowego	K ₂ CO ₃	0 0178 "
" litowego	Li ₂ CO ₃	0 0089 "
" strontowego	Sr CO ₃	0 0071 "
" wapniowego	Ca CO ₃	0 5840 "
" magnowego	Mg CO ₃	0 3123 "
" żelazawego	Fe CO ₃	0 0114 "
Węglanu manganawego	Mn CO ₃	0 0003 "
Chlorku sodowego	Na Cl	0 0092 "
Fosforanu glinowego	Al ₂ P ₂ O ₈	0 0011 "
Kwasu krzemowego	Si O ₂	0 0308 "
Istot organicznych		zaledwo ślad
Składniki stałe obliczone		2 1047 gm.
Składniki stałe odważone		2 0825 "
Bezwodnik kwasu węglowego w dwu-węglanach		0 9039 "

Bezwodnik kwasu węglowego istotnie wolny 2·8321 gm.
czyli 1432·4 cm³ bezwod. kwasu węglow. w 1000 "
wody przy 0° C i 760 mm. Hg.
Wszystkich składników stałych i lotnych 5·8407 "
Ciężar gatunkowy 1 00333
Temperatura wody + 9·5° C.

Zestawienie składników zespolonych w 1000 gm. wody po zamianie węglanów na dwuwęglany.

Dwuwęglanu sodowego	CO ₃ Na H	1·5870 gm.
" potasowego	CO ₃ K H	0·0235 "
" litowego	CO ₃ Li H	0·0142 "
" strontowego	(CO ₃) ₂ Sr H ₂	0·0092 "
" wapniowego	(CO ₃) ₂ Ca H ₂	0·8416 "
" magnowego	(CO ₃) ₂ Mg H ₂	0·4759 "
" żelazowego	(CO ₃) ₂ Fe H ₂	0·0157 "
" manganaw.	(CO ₃) ₂ Mn H ₂	0·0004 "
Chlorku sodowego	Na Cl	0·0092 "
Fosforanu glinowego	Al ₂ P ₂ O ₈	0·0011 "
Kwasu krzemowego	Si O ₂	0·0308 "
Istot organicznych		zaledwo ślad
Ogółem składników stałych		3 0086 gm.
Bezwodnika kwasu węglowego wolnego		2·8321 "

Bezwodnika kwasu węglowego wolnego i w dwuwęglanach 3·7360 gm.
Ciężar gatunkowy wody 1·00333
Temperatura wody + 9·5° C.
" otoczenia + 19·0° C.
Według oznaczeń Prof. Dra Jaworskiego wynosi punkt kryoskopowy $\Delta = - 0·21^{\circ}$.
Przewództwo elektryczne właściwe K = 0·0026076 przy 18° C.

Zestawienie składników zamienionych na siarkany celem sprawdzenia ścisłości rozbioru chem. Gramy w 1000 gm. wody.

Znaleziono	K ₂ O	0 0121 gm.	odpowiadające	K ₂ SO ₄	0 0408 gm.
"	Na ₂ O	0·6615 "	"	Na ₂ SO ₄	1·5143 "
"	Li ₂ O	0 0036 "	"	Li ₂ SO ₄	0 0132 "
"	Sr O	0 0050 "	"	Sr SO ₄	0 0088 "
"	Ca O	0·3264 "	"	Ca SO ₄	0 7930 "
"	Mg O	0·1487 "	"	Mg SO ₄	0·4437 "
"	Fe O	0·0071 "	"	Fe ₂ O ₃	0·0079 "
"	Mn O	0·0002 "	"	Mn SO ₄	0 0004 "
"	kwasu krzemowego		"	Si O ₂	0 0308 "
"	fosforanu glinowego		"	Al ₂ P ₂ O ₈	0·0011 "
Suma siarkanów obliczonych					2·8540 "
Pod B. 2. odważono siarkanów					2·7775 "

Porównanie składu wody ze źródła Kingi z roku 1881 i 1904 ze składem kilku szczaw europejskich, powszechnie u nas znanych i używanych.

Składniki w 1000 gm. wody wyrażone w gramach	Źródło Kingi w Głębokiem		G i e s s h ü b l			Apolinaris Mineral Brun. Bischof, Kyll, Mohr. 1878—1880	Kronprinz. Stefanie Quelle-Lerch 1880
	Olszewski i Radziszewski 1882	Lemberger 1904	Otto-Quelle 1877	Elisabeth Quelle	Franz Josef Quelle		
Dwuwęglanu sodowego	1·4804	1·5870	1·1928	1·076	0·794	0·9555	1·1307
" litowego	0·0180	0·0142	0·0103	0·0005	0 0001	—	0·0024
" wapn.	0·8082	0·8416	0·3438	0·224	0 243	0·2608	0·4950
" magn.	0 5142	0·4759	0·2133	0·134	0·169	0·3775	0·4192
" żelaz.	0 0158	0·0157	0·0036	0·007	0·003	0 0075	0 0193
" potas.	0·0284	0·0255	—	—	—	—	—
Chlorku sodowego	0·0098	0·0092	0 0303 (KCl)	0·021	0·128	0·3765	0·0248 (KCl)
Siarkanu sod. (wapn. potas.)	—	—	0·0339	0 029	0·046	0 2128	0 0466
Ogółem składn. stałych	3·0427	3·0086	2 0066	2·618	1·494	2·2043	2·5256
Ciał organicznych	ślad	zaledwo ślad	0 0019	0·001	0 002	—	0 0082
Wolny kwas węgl. w gm.	2·7296	2·8321	2·3799	1·861	2·072	2 6600	2·3642
" " " " cm ³	1386·4 cm ³	1432·4 cm ³	1205·8 cm ³	941·1 cm ³	104·8 cm ³	1345·4 cm ³	1195·8 cm ³
Ciepłota wody	+ 8·4° C.	+ 9·5° C.	+ 7·7° C.	—	—	+ 21·2° C.	+ 10·3° C.

Orzeczenie.

Z powyższego rozbioru chemicznego okazuje się, że woda ze źródła głównego w Głębokiem „Kinga” zwanego, jest nadzwyczaj silną szczawą sodowo-litową.

Szczawa ta wyszczególnia się znakomitą ilością wolnego bezwodnika kwasu węglowego jakoteż dwuwęglanu sodowego, obok dwuwęglanu litowego; wyróżnia się dalej nadzwyczaj małą ilością ciał organicznych i chlorków oraz brakiem siarkanów, azotanów i związków barowych. Smak wody nader przyjemny, kwaskowaty i orzeźwiający, nadaje wodzie ze źródła „Kingi” cechę wody higienicznej. Jej czystość chemiczna sprawia, że woda ta nadaje się do napełniania do flaszek, w których, szczelnie zamknięta, nie ulega rozkładowi.

Jeżeli porównamy skład chemiczny wody ze źródła

„Kingi” w Głębokiem, obecnie zaczerpniętej, ze składem jaki miał ten źródło w roku 1881 i 1882, przychodzimy do przekonania, że źródło Kingi zupełnie się pod względem swego składu nie zmieniło, że więc źródło ten ma nadzwyczaj stały skład chemiczny, nie ulegający żadnej zmianie, okoliczność, którą tu z naciskiem podnieść musimy. W składzie o tyle tylko zaszły zmiany, że zwiększyła się ilość zawartego dwuwęglanu sodowego i wolnego kwasu węglowego, co się tłumaczy dokładnem ujęciem szczerej szczawy i zabezpieczeniem jej od dopływu wód słodkich.

Porównanie składu chemicznego źródła głównego w Głębokiem ze szczawami czeskiemi w Giesshübel i Krondorf, jak niemniej ze szczawą Apolinaris w Prusach wykazuje, że źródło Kingi jest znacznie silniejszą szczawą od rozpowszechnionych i dotychczas za naj-

silniejsze uważanych, tak pod względem zawartych ilości wolnego bezwodnika kwasu węglowego jak i dwuwęglanu sodowego i dwuwęglanu litowego, oraz że źródło głębocki wyróżnia się mniejszą ilością węglanu żelazawego od szczawy krondorfskiej. Szczawa głębocka wyróżnia się dalej od wymienionych szczaw znacznie mniejszą ilością zawartych chlorków i ciał organicznych oraz zupełnym brakiem siarkanów.

Z rozbioru chemicznego i z porównania z innemi szczawami wynika zatem, że woda ze źródła Kingi w Głębokim przewyższa co do składników znakomicie szczawy zagraniczne i że, ze względu na znaczną zawartość wolnego kwasu węglowego i dwuwęglanu sodowego a brak siarkanów i godnych uwagi ciał organicznych, należy wodę ze źródła Kingi zaliczyć do **najczystszych wód higienicznych**

kąpiele gazowej (CO_2) rozszerzeniu tętnice obwodowe i naczynia włosowate, parcie krwi wogóle wzrasta, rozkurcz serca staje się spokojniejszy i wydawniejszy, skutkiem czego i następujący po nim skurcz jest silniejszy. Krążenie krwi wogóle staje się żywsze, a tętno pełniejsze, rytm zaś tętna ujednolajnia się, a w wielu przypadkach arytmii zniknąć mają nawet zupełnie przerwy w tętnie.

P.

Rabiger ogłosił niedawno w *Zeitschr. für diät. u. physik. Ther.* wyniki leczenia 43 przypadków w blednicy, z których 21 osób leczył zapomocą zabiegów wodoleczniczych, a 22 podawaniem żelaza. Żelazo stosował autor pod postacią pigułek Blaуда, zabiegi hydropatyczne zaś polegały na minutowych parówkach 3 razy tygodniowo z następstwami zimnemi

ZAKOPANE: Wjazd do Sanatorium Dra Dłuskiego.

i dyetycznych, a, ze względu na zawartość dwuwęglanu litowego i węglanu żelazawego, nie można jej odmówić również znaczenia **wody leczniczej**.

Sprawozdania i streszczenia.

Rose w Nrze 28 *N.-York Medic. Journal* z r. 1904 podaje swoje spostrzeżenia nad działaniem suchych kąpiele z kwasu węglowego na krążenie.

Dotychczas używano kwasu węglowego jedynie jako dodatku do zwyczajnej kąpiele wodnej (z wody słodkiej, solankowej, żelazistej, morskiej i t. p.). Rose wprowadził w życie suche kąpiele z kwasu węglowego i zastosował je u znacznej liczby neurasteników i osób niedokrewnych. Kąpiel bierze chory, siedząc w metalowej szafce, do której pod ciśnieniem wpływa z odpowiedniego aparatu (gazometru) kwas węglowy. Spostrzeżenia Rosego, oparte na ścisłych i dokładnych badaniach chorych w czasie takich zabiegów, pozwalają wróżyć suchym CO_2 kąpielom szerokie zastosowanie w przyszłości. Mianowicie mają ulegać pod wpływem suchej

przyklepywaniami (*Abklatschen*) i na częstych zimnych polewaniach. Zresztą całe postępowanie i sposób żywienia wszystkich chorych w czasie 8-tygodniowego leczenia było zupełnie jednakowe. Rezultaty jednak u obu grup leczonych powyższymi sposobami różniły się dość znacznie między sobą. Grupa leczonych wodą wykazywała po skończonej kuracji znaczniejsze zwiększenie hemoglobiny we krwi i wybitniejsze pomnożenie liczby ciałek czerwonych krwi, niż u grupy leczonej żelazem. Natomiast przybytek na wadze okazał się wyższym u osób grupy ostatniej niż w grupie leczonych wodą, co autor tłumaczy pewnem, powstrzymującym szybszy wzrost wagi, działaniem łaźni parowej, która, jak wiadomo, wywołuje obfite poty. Z drugiej strony jednakże znikły u osób leczonych wodą znacznie szybciej takie objawy chorobowe, jak bóle głowy, ogólne osłabienie, bóle mięśniowe, bicie serca, szybko występujące znużenie, i t. d. — aniżeli przy leczeniu zapomocą przetworów żelaza.

P.

Z Towarzystwa balneologicznego polskiego otrzymujemy następujące ogłoszenie:

Zjazd balneologiczny uchwalił zalecić do opracowania następujące tematy:

a) Proponowane przez Wydział Polskiego Towarzystwa balneologicznego:

1) Określić na podstawie badań klinicznych wpływ wody rymanowskiej ze źródła Klaudy na przewod pokarmowy.

2) Określić wpływ solanek Rabki, Rymanowa, Iwonicza, Truskawca, Ciechocinka na przemianę ciał azotowych w ustroju.

3) Określić wessalność szczaw żelazistych Krynicy, Szczawnicy, Żegiestowa na podstawie dokładnych rozbiórów moczu i kału.

4) Przedstawić na podstawie zasadniczych wskazań lekarskich, obowiązujących w każdym z naszych zdrojowisk, plan urzędów lekarskich, pozwalających wyzyskać dokładnie przyrodzone siły lecznicze zdrojowiska, oraz plan urządzeń mechano-terapeutycznych, w szerszym tego słowa znaczeniu, pozwalających na uzupełnianie i potęgowanie działania przyrodzonych czynników leczniczych.

5) Opisać i omówić krytycznie dotychczas używane sposoby czerpania wód mineralnych, ze szczególnem uwzględnieniem czerpania wód żelazistych.

b) Temat proponowany przez Dr. B. Skórczewskiego: Zbadać klinicznie wpływ wód krynickich w przewlekłych chorobach narządu moczowego.

Nadto uchwalono zwrócić się do Wys. Rządu o zarządzenie i finansowe poparcie badań radiograficznych naszych wód mineralnych i niektórych przetworów kąpielowych, oraz na wniosek Dr. Skórczewskiego o przeznaczenie pewnej kwoty (500 kor.) na nagrody konkursowe za najlepszą pracę na temat, proponowany przez wnioskodawcę.

Wiadomości bieżące.

Frekwencja w naszych zdrojowiskach. W Krynicy od 15 do 26-go maja b. r. włącznie, bawiło osób **400**.

Prof. Dr. Ludomił Korczyński wyjeżdża w pierwszych dniach czerwca do Szczawnicy, gdzie, jak co roku, udzielać będzie porady lekarskiej.

Wydział Polskiego Towarzystwa balneologicznego wniósł do Wys. Wydziału krajowego we Lwowie prośbę o udzielenie subwencji w wysokości 2.000 koron na wydawnictwa Towarzystwa i na popieranie badań naukowych w szczególności poszukiwań związków radioaktywnych i emanacji radu w krajowych wodach mineralnych, w mułach i w borowinach.

Z podobną prośbą zwrócił się Wydział także do Wys. c. k. Namiestnictwa, a to w wykonaniu uchwały Zjazdu balneologicznego polecającej wyjednać fundusz na nagrody konkursowe za najlepszą pracę o działaniu wód krynickich w przewlekłych chorobach dróg moczowych, oraz fundusz na badania radio czynnych związków w wodach krajowych.

O nagminnem zapaleniu opon mózgowordzeniowych czytamy w *Przeglądzie lekarskim* z dnia 27 maja co następuje: „W interesie galicyjskich zdrojowisk i uzdrowisk należałoby podnieść, zgodnie z prawdą, że w powiatach, w których leżą nasze zdrojowiska, nie było według urzędowych sprawozdań ani jednego przypadku nagminnego zapalenia opon mózgowordzeniowych. Czasopisma codzienne, które wiele poświęcają miejsca tej chorobie, nie powinny w imię prawdy przemilczeć tego doniosłego szczegółu ze względu na obecną porę roku i na przesadne, a nawet wprost nieprawdziwe wieści, które poza Galicyą są lekkomyślnie rozsiewane“.

W tej samej sprawie otrzymała redakcja *Przewodnika kąpielowego* z miarodajnej strony następujące wyjaśnienia:

„Nagminne zapalenia opon mózgu i rdzenia nawiedza

już od całego szeregu lat ziemie polskie i nieoszczędza bynajmniej innych części Europy. Do nas przyszła ta choroba z Śląska pruskiego. Po raz pierwszy stwierdzono ją tam w postaci odosobnionej w r. 1863, w postaci nagminnej w r. 1864. Ogniskiem pierwotnem była Lignica w dolinie Nissy. Stąd poszła choroba dalej. W latach następnych stwierdzono ją na Pomorzu, w Pruszech zachodnich, w Królestwie Polskiem i Cesarstwie Rosyjskiem, oraz w wielu państwach niemieckich, zwłaszcza w Niemczech południowych. U nas dziwnym zbiegiem okoliczności nie zwrócono wtedy uwagi na odosobnione zresztą przypadki zapalenia opon i nie oceniono ich właściwie. Dopiero w r. 1874 ukazała się praca Dra Bendy, opisująca szereg przypadków zapalenia opon, spostrzeganych w Chrzanowie niedaleko Krakowa. Od tego czasu mnożą się sprawozdania o tej chorobie, pojawiającej się od czasu do czasu i u nas, w Galicyi i w Królestwie Polskiem w postaci małych epidemij. Takie epidemie mieliśmy w latach 1879 i 1880, w roku 1893, 1900, wreszcie w r. bieżącym. Oceniając je bezstronnie, stwierdzić musimy, że nie są one bynajmniej zastraszające co do rozprzestrzenienia i liczby przypadków. Daleko im w każdym razie od tego, o czem czytamy w sprawozdaniach lekarskich z innych krajów, gdzie, jak n. p. w Lizbonie podczas epidemii w r. 1902, w jednym tylko szpitalu D. Amelii leczono w przeciągu stosunkowo krótkiego czasu przeszło 100 przypadków zapalenia opon. U nas o takiej liczbie niema nawet mowy. Ważną jest także dla Galicyi ta okoliczność, że dotychczas niema u nas stałego ogniska choroby, że pojawia się ona prawie wyłącznie w tych tylko okolicach, których ludność w jakikolwiek sposób styka się z mieszkańcami Śląska pruskiego. Chorobę przynoszą albo nasi robotnicy, dążący tam za zarobkiem, albo też pątnicy, przybywający z tamtąd do miejsc odpustowych. Z całym naciskiem podnieść trzeba, że okolice podkarpackie i karpackie są dotychczas wolne od choroby. Szczegół to ważny dla galicyjskich zdrojowisk i uzdrowisk, leżących właśnie w tych okolicach“.

Wobec tych notatek wydają się wprost niezrozumiałe wiadomości o tegorocznej epidemii nagminnego zapalenia opon mózgowordzeniowych, kursujące zwłaszcza w Królestwie. — Nie różni się ona wprost niczem od dawniejszych, które przecież nikogo nie niepokoiły. Doświadczenie poucza zresztą, że nagminne zapalenie ustawało zawsze z końcem maja a względnie z początkiem czerwca i zapewne za jakiś tydzień lub dwa tygodnie dowiemy się ze sprawozdań urzędowych, że i tegoroczna mała epidemia wygasła zupełnie.

„**Przegląd lekarski**“ w Nrze 19 z dnia 13 maja br. zamieszcza następujące uwagi o odbyłym w dniach 6 i 7-go maja Zjeździe balneologów polskich w Krakowie:

Zjazd balneologiczny odbył się ściśle podług nakreślonego przez inicjatorów programu, a chociaż obydwa dni poświęcił na same tylko odczyty i rozprawy, nie wyczerpał jednak nagromadzonego materiału odczytowego i dziś już trzeba nabrać przekonania, że dwa dni jest za mało, zwłaszcza, że przy zmianie warunków w Królestwie Polskiem Zjazdy następne będą liczniejsze, a z drugiej strony materiały balneologiczne jest tak jednolite, że dzielenie go na sekcje nie jest korzystne. Szczegółowe sprawozdanie z tego Zjazdu ma okazać się w dostępnym dla wszystkich organie Towarzystwa balneologicznego, więc pomijamy go, zaznaczając tylko, że miał on wszystkie cechy zjazdu balneologicznego polskiego w szerokich granicach etnograficznych, że obejmując treścią balneologię umiejętną, przemysł zdrojowski i organizację zdrojowisk polskich, objął całokształt spraw balneologii krajowej, której każdy dział był reprezentowany na Zjeździe przez uprawnionych i kompetentnych zastępców.

W oczach naszych rozwija się żywa działalność, zmierzająca do uprzemysłowienia kraju i do zwiększenia swojej wytwórczości: nie wziąć udziału w tym ogólnym ruchu ekonomicznym, to znaczyłoby tyle, co poddać się

zwątpieniu i gnuśnej rezygnacji, za które, przynajmniej co się tyczy zdrojowisk, cała odpowiedzialność spadłaby na stan lekarski. Powstanie zatem Towarzystwa balneologicznego, przyszłe zjazdy i wystawy balneologiczne, to bezpośrednie wyniki prawidłowego rozwoju potrzeb i warunków naszego bytu społecznego. Towarz. balneologiczne weszło na Zjeździe świeżo odbytym w bezpośredni stosunek z organizowanymi związkami dla rozwoju przemysłu krajowego wogóle, wytworzyło sobie drogi działania i w tem tkwi jego niepodzielna zasługa i uzasadniona nadzieja ogółu, że pracą swoją przyniesie ono pożytek społeczeństwu i nauce.

Znaczk receptowe. Wydział Polskiego Towarzystwa balneologicznego przypomina i poleca pamięci P. T. Lekarzy, praktykujących latem w zdrojowiskach, znaczk receptowe 4-ro groszowe, wydawane przez Administrację znaczków receptowych przy Tow. samopomocy w Krakowie — Radziwiłłowska l. 4. Dom Tow. lek. krak.

Dochód ze sprzedaży znaczków przeznaczonym jest na utworzenie funduszu zapomogowego dla wdów i sierot po lekarzach.

Popierajmy przemysł krajowy. Zarządy zdrojowisk i uzdrowisk oraz gości zdrojowych prosimy o używanie materiałów piśmiennych, jak pióra, papier, ołówki, atrament, wyrobu krajowego.

Sprawa rozwoju Morszyna wzięła w ostatnich latach pomyślniejszy obrót. Towarzystwo lekarskie galicyjskie, którego Morszyn jest własnością, dokonało kilku ważnych dla przyszłości Morszyna inwestycji, z których wymienić należy przede wszystkim wystawienie nowych łazienek solankowych i borowinowych, zakładu hydropatycznego z wodociągiem i nowego domu mieszkalnego z obszerną werandą, urządzonego wygodnie i z pewnym komfortem. Nadto główny budynek przerobiono z gruntu, wystawiono nowy dom dla służby, a wspaniały park morszyński rozszerzono przez wcielenie doń nowozakupionych kilkunastu morgów lasu mieszanego. Stację kolejową, leżącą opodal zakładu, rozszerzono w tym roku znacznie. Kierownictwo lekarskie obejmuje Dr. St. Jasiński, który już w r. z. zakład prowadził — administrację zaś p. Przybyłowski, znany dyrektor zakładu leczniczego w Cirkvenicy. Spodziewać się należy, że w obecnych warunkach znajdzie Morszyn daleko życzliwsze, niż dotąd, poparcie w kołach lekarskich i u publiczności, skoro obok znakomitych własności leczniczych i urządzenia jego stoją na wysokości współczesnych wymagań.

Otwarcie sezonu. W Krynicy w dniu 15 maja otwarto sezon uroczystem nabożeństwem, odprawionem w kościele zakładowym przez ks. Szablowskiego. Następnego dnia rozpoczęto wydawać kąpiele mineralne. W innych krajowych zdrojowiskach rozpoczął się sezon dnia 20 maja.

W zakładach leczniczych w Busku, Ciechocinku i Solcu otwarto sezon leczniczy w niedzielę, d. 21 maja. W Druksienikach otwarcie sezonu zapowiedziano na d. 28 maja, w Połędzie na dzień 1 czerwca.

Dr. Wład. Harajewicz został odznaczony tytułem radcy cesarskiego. Dr. Harajewicz wykonywa w letnim sezo-

nie praktykę lekarską w Maryenbadzie; w sezonie zimowym mieszka w Wiedniu i oddaje się w zupełności na usługi stowarzyszeń polskich i polskich humanitarnych instytucji.

Dra J. Gajzlera, właściciela zakładu leczniczego w Otwocku, powołano do Niżnego Nowgorodu dla pełnienia obowiązków lekarza w zakładzie miejscowej. Dr. G. pozostawił w Otwocku zastępców w osobach dwóch lekarzy zakładowych.

Przytułek w Ciechocinku. Tow. „Bratnia pomoc“ otwiera w Ciechocinku przytułek dla 70 ubogich chorych. Otwarcie nastąpi d. 28 b. m.

Zarząd Tow. prosi o zaznaczenie, że przyjęci będą do przytułku tylko ci chorzy, którzy zapiszą się do niego w Warszawie w biurze „Bratniej pomocy“ (Karmelicka 27).

Treść: Dr. Ignacy Lemberger: Rozbiór chemiczny wody mineralnej ze źródła „Kingi“ w Głębokiem. — Sprawozdania i streszczenia. — Wiadomości bieżące. — Ogłoszenia.

JAWORZE (Śląsk austr.)

Dr. ZYGMUNT CZOP

kierownik zakładu, stale od r. 1895 w Jaworzu.

Dr. S. FILIPKIEWICZ

lekarz zakładowy

w Cieplicach Trenczyńskich.

Podręcznik informacyjny dla pacjentów do nabycia w księgarniach: **Kraków** Krzyżanowski, **Lwów** Seifart, **Warszawa** Wende i S-ka.

Dr. J. DUKIET

ordynuje jak zwykle
W RYMANOWIE

(willa własna).

Docent chirurgii Uniw. lwowskiego

Dr. A. GABRYSZEWSKI

ordynuje od 20 czerwca jako lekarz zakładowy
w Iwoniczu.

Dr. Eugeniusz Wajgiel

ordynuje jak w latach poprzednich
W RYMANOWIE
jako lekarz zakładowy.

KAPIELE Z KWASU WĘGLOWEGO

zastępujące kąpiele w Nauheim, Kissingen itp.,
wyrabia

Iwowska fabryka chemiczna „TLEN“.

Kąpiele te stosowane na ordynację i pod kontrolą lekarza, działają znakomicie w astmie, cierpieniach nerwowych, zapaleniach oskrzeli (bronchitis), rozedmie płuc, wadach serca itp., niemniej doskonały środek do pobudzania krążenia krwi. Skutek taki sam, jak po kuracji w zdrojowiskach zagranicznych, a koszt stokroć niższy. Nabyć można w aptekach i żądać tylko z marką fabryki „Tlen“.

JAN MICHALIK — CUKIERNIA LWOWSKA
Pierwsza kraj. Fabryka Czekolady i Kakao

Kraków, ul. Floryańska 45.

Przy cukierni gabinet dla Pań, czytelnia. O każdej porze kawa, herbata, czekolada i t. p.

Lokal otwarty od 6 rano do 11 w nocy.

Wszelkie zamówienia skutecznie się odwrotnie. — Cenniki darmo i oplatnie.

Dr. Otokar Lang

ordynuje jak zwykle

W RABCE.

B. asystent kliniki wewnętrznej U. J. i demonstrator
prof. dra W. Jaworskiego

Dr. KAZIMIERZ FLIS

ordynuje w chorobach wewnętrznych (i żołądkowych)
od godz. 8—9 rano i od 3—5 popoł.

Rynek główny L. 9. I. p. — Telefon 405.

Dr. TYMOTEUSZ PIOTROWSKI

ordynuje jak w latach ubiegłych jako lekarz zakładowy
w Żegiestowie.

Dr. E. Damański

ordynuje jak w latach poprzednich
W IWONICZU.

B. asystent Uniwersytetu Jagiellońskiego

Dr. Julian Staniszewski

lekarz zakładowy

ordynuje jak w latach poprzednich
w Iwoniezu.

Dr. S. Lanes

ordynuje jak w latach poprzednich
w Iwoniezu.

Zakład wodoleczniczy

Pod kierunkiem specjalisty chorób nerwowych

D^{ra} B. Kupezyka

otwarty przez cały rok

w Krakowie, ulica św. Agnieszki L. 5.

Dr. Franciszek Wobr

ordynuje jak w latach poprzednich jako lekarz zakładowy od 1 maja
w Cieplicach Trenczyńskich
(Dom Poniatowskiego)

a od 1 października

w Lussin Piccolo

jako lekarz klimatyczny.

OJCÓW

**Zakład leczniczy dla chorych
nerwowych.**

Scisły internat przez cały rok otwarty, dwóch
stałych lekarzy. Wodolecznictwo, gabinet elektry-
czny, mechanoterapia, gimnastyka, wody mine-
ralne. Poczta i telegraf w miejscu. Odległość od
Krakowa przez komorę Szyce 17 kilometr. Umy-
słowo chorych lecznica nie przyjmuje.

Dyrektor lecznicy: Dr. ST. NIEDZIELSKI.

Dr. S. STAUBER

ordynuje jak zwykle

w Iwoniezu.

Dr. EDMUND SUPIŃSKI

b. I-szy sekundaryusz kraj. szpitala w Krakowie

ordynuje, jak w latach poprzednich, jako lekarz zakładowy
W RABCE.

LUBIEŃ

**Zakład zdrojowo-kąpielowy i hydropatyczny
w pobliżu Lwowa.**

Najsilniejsze **wody siarczane** na kontynencie.
Kąpiele siarczane, siarczano-gazowe, kąpiele ga-
zowe, jak w Nauheim i borowinowe. Leczenie
elektrycznością, masażem i gimnastyką.

W Lubieniu leczą się ze znakomitą skutkiem:
Reumatyzm stawowy i mięśniowy, nawet najwięcej
zastarzałe formy, najpoważniejsze ischiasy i nerwo-
bóle, artretyzm, obrzęki po złamaniach i zwichnię-
ciach, choroby nerwowe, zapalenia okostnej stawów,
choroby skórne i kobiece.

Sezon trwa od 20-go maja do końca września.
Mieszkanie wygodne już od 1 K. dziennie. Restauracja
tania i dobra. Kąpiele po Kor. 1'20, 1'40 i 1'60, borowi-
nowe 3 Kor. Dla ubogich znaczne opusty.

Stacja kolejowa, poczta, telegraf i apteka w miejscu.
Do każdego pociągu omnibus za 20 hal. od osoby. —
Łazienki centralnie ogrzane.

Lekarz zakładowy

Dr. Kazimierz Wernicki syn.

Wszelkich objaśnień udziela odwrotnie

Zarząd kąpielowy.

MORSZYN

pod Stryjem

stacya kolei (3 godz. od Lwowa),
poczta i telegraf w miejscu.

Własność Towarzystwa lekarzy galic.

Zdroje wód gorzkich, solanki, borowina, hydrotherapia. Nowe piękne łazienki, urządzenia lecznicze najnowsze, wodociąg, domy mieszkalne b. wygodne, miejscowość drenami osuszona. Wspaniały park i rozległe lasy szpilkowe, piękna okolica.

Wskazania: choroby serca, trzewiów brzusznych, ko biece, diathezy, zofy i t. p.

Restauracya we własnym zarządzie.

Sezon od 1 czerwca do 30 września. Lekarz zakładowy (jak w roku zeszłym) Dr. Stanisław Jasiński.

Prospekty na żądanie.

APTEKA

i laboratorium chem. farmac.

EUGENIUSZA MATULI

w Radomyślu,

poleca swe znane i ogólnie zalecane wyroby
lecznicze własne P. T. lekarzom:

Sapomenthoi

dla reumatyków, w cierpieniach stawów, kości, mięśni, lumbago, ischias, nerwobólach, po złamaniach, zwichnięciach itp. Wypróbowany na Klinice Wiedeńskiej z korzystnym wynikiem, (Medic. Blätter 45. 1904) przez p. lekarzy ogólnie zalecany. Miły w użyciu W słoikach po cenie kor. 1.40 i 5, do nabycia w aptekach.

Stomachin

(jako Stomachicum)

wzmacnia, ułatwia trawienie, zwiększa bezpośrednio apetyt. — Nie zawiera spirytusu, tylko Cognac francuski. Cena 2 i 4 koron za flaszkę. Działa zbawiennie przy Hyperemesis gravidarum.

Ferrophosphat

(Syr. ferr. hypophosphor. cmp.)

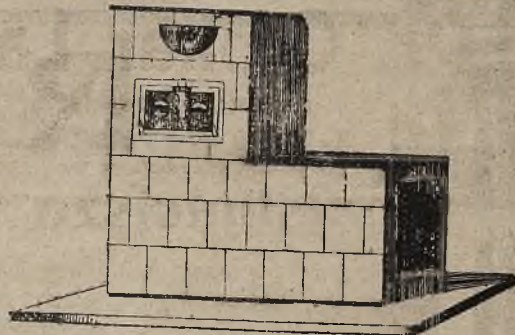
zastępuje zagraniczne jak Fellov, Syrup Dra Eggera i t. p. Przy niedokrewności, krzywicy, neurastenii, w cierpieniach narządu nerwowego, jako tonicum itp. Cena 2 kor. za flakon 250 gr. Wydawany byłby jedynie na przepis lekarza.

Elixir. Condurango cmp.

polecany w niedomogach wydzielniczych na różnym tle. Cena kor. 2.40 za butelkę 250 gram.

Przepisując uprasza się zawsze dodawać:
„Original Matula“.

Bartosz
i
Składany
krajowa
Fabryka
pieców
kaflowych

Kantor zamówień: Lwów, ul. Kopernika 19.

polecają:

własnego wyrobu ogniotrwałe szamotowe

PIECE i KOMINKI

kuchnie i wanny w najnowszych barwach
i deseniach.

w wielkim wyborze

GARNITURY

materace włosienne i sprężynowe

SALONOWE

oraz wszelkiego rodzaju meble miękkie

poleca

Zakład tapicersko-dekoracyjny

BUDUAROWE

K. TOCZYSKIEGO

Lwów, ul. Pańska 11.

Dostawca c. k. kliniki okulistycznej
we Lwowie

BOGUMIŁ PIRKEL

optyk mechanik

ulica Akademicka L. 6.

Wszelkie kombinacje okularów z przepisów Wnych
PP. okulistów wykonywa ściśle według recept sumiennie.
Reperacye szybko, dokładnie, najtaniej.

KRYNICA

willa UŁANA

pokoje wygodnie urządzone na żądanie ze wspólną kuchnią lub z całym utrzymaniem całodziennem.

Ceny bardzo przystępne.

RABKA

najsilniejsza solanka jodo-bromowa.

500 kroków od stacyi kolejowej, otoczona wokoło górami karpackimi, odległa o **3 godz.** jazdy koleją od Krakowa, **1½ godz. od Zakopanego**, odznacza się znakomitym klimatem górskim. Wzniesienie 530 metrów nad poziom morza.

Cztery źródła: **Maryi, Rafaeli, Kazimierza i Krakusa**, obfitują w solankę jodo-bromową (chlorku sodu 23'00, jodku sodu 0'049, bromku sodu 0'078 na 1000 wody). Środki lecznicze: **picie wód i kąpiele solankowo-jodowe, wiewalnia rozpylonej solanki według systemu dra Herynga** (w budowie), **okłady z solanki i z mułu źródłanego, kąpiele borowinowe, hydroterapia, gimnastyka lecznicza, mięsienie.**

Wodociągi. — Kanalizacja. — Zakład i mieszkania oświetlone elektrycznie.

Park obszaru 50 morgów, zdrenowany. W łazienkach wanny porcelanowe, marmurowe, emalowane, metalowe i drewniane. Ceny kąpeli mineralnej od 1 do 5 koron. Domy zakładowe mieszczą przeszło 350 pokoi, od najskromniejszych do zbytownie urządzonych, w cenie od 1'80 do 5 koron dziennie z usługą i oświetleniem elektrycznem. Na żądanie cała pościel za 50 groszy dziennie. W każdym domu znajdują się kuchnie. Kaplica w Zakładzie. Urząd pocztowy i telegraf w miejscu. Restauracye pierwszorzędne. Pensjonat dla osób dorosłych i osobny pensjonat dla dzieci. Sala balowa, czytelnia dzienników, wypożyczalnia książek, stała orkiestra i t. p. — **Sól rabczańska**, lecznicza, jodo-bromowa do kąpeli w domu, w oryginalnych pudełkach 1 kg. po 2 kor. 40 gr. Do nabycia we wszystkich aptekach i składach wód mineralnych.

Wszelkich wyjaśnień udziela:

Zarząd zdrojowy w Rabce, oraz Dr. Supiński, lekarz zakładowy.

KRYNICA.

Dr. H. Ebers i Dr. St. Lewicki

stosują w Zakładzie wodoleczniczym pod osobistym swym nadzorem

GORĄCE KĄPIELE POWIETRZNE

(100-150° C., przyrząd Polana).

Wskazania: Gościec stawowy i mięśniowy, nerwobóle dna, wysięki około i przymaciczne, brak miesiączki itp.

ZAKOPANE.

Nowo otworzony przy ulicy Marszałkowskiej

HOTEL STAMARY

otwarty przez cały rok.

Dom murowany, pierwszorzędny, urządzony z komfortem. Centralne ogrzewanie. Łazienki. Wodociąg. Park. Wspaniały widok na Tatry.

Cena pokoju ze światłem, opałem i usługą od 3 Kor. dziennie.

Kuchnia wykwintna.

Jedyne polskie uzdrowisko i kąpiele morskie w Bałtyku

POŁĄGA

w gubernii kurlandzkiej nad granicą pruską.

(Od Kłajpedy (Memel) 1½ godziny, od Libawy 7 godzin kołmi).

Położenie prześliczne wśród parków i lasów, powietrze idealnie czyste i balsamiczne, plaża wspaniała z piaskiem śnieżno-białym i widokiem na pełne otwarte morze, dno morskie twarde i zupełnie czyste bez kamieni, fala duża i częsta, pomost (estacade) 300 metrów w morze sięgający. Kąpiele ciepłe solankowe, na żądanie z kwasem węglowym w nowych łazienkach, zakład ortopedyczno-gimnastyczny dra Skowrońskiego z Warszawy, zabiegi hydropatyczne, kąpiele słoneczne, wody mineralne i kefir. Kilku stale praktykujących lekarzy, zakład dentystyczny, apteka, poczta i telegraf, komora celna, liczne sklepy, zakład fotograficzny, kasyno, czytelnia, koncerty, reuniony i zabawy dzieciinne, orkiestra zakładowa, hotel i park elektrycznie oświetlone, restauracya zakładowa i cukiernia nad brzegiem morza, eleganckie pensjonaty, wille i pałacyki umeblowane do wynajmu na sezon, kościół katolicki, wspaniały park pałacowy i rozległy las sosnowy do spacerów, wycieczki zbiorowe w okolice i na morze i t. d.

Ceny bardzo umiarkowane. — Sezon od 1 czerwca do końca września. — Broszurki ilustr. w księgarniach po 15 kop.

WYSPRZEDAŻ

tylko do

15 CZERWCA 1905

Ceny bez konkurencyi.

Materye na meble.

Kretony.

Plusze wełniane, jedwabne i niciane.

Portyery wełniane, jedwabne i mohairowe.

Firanki tiulowe i koronkowe.

Story tiulowe i koronkowe.

Kocyki wełniane.

Derki na konie.

Kapy na łóżka wełniane, pluszowe i pikowe.

Serwety wełniane, pluszowe i jedwabne.

Narzuty na otomany.

Dywany we wszystkich wielkościach i gatunkach.

Dywaniki przed łóżka.

Dywany i portyery perskie i orientalne.

A. KRZYSZTOFOWICZ

WE LWOWIE, ULICA KOPERNIKA L. 9

przedtem Hotel George'a.

LWÓW

MAGAZYN TOWARÓW MODNYCH MĘSKICH

i GALANTERYJNYCH

ADAMA PRZYLIBSKIEGO

PLAC HALICKI L. 3

poleca po cenach możliwie najniższych:

Bieliznę męską najlepszego gatunku białą i kolorową, ze znaną marką ochronną „Lwem“.

Rękawiczki męskie, z pierwszorzędných fabryk.

Kapelusze twarde, miękkie i słomkowe, oraz Cylindry najnowszych fasonów.

Krawaty w wielkim wyborze, najmodniejsze wzory.

Chusteczki jedwabne, batystowe i płócienne.

Skarpetki i Pończochy męskie.

Kaftaniki i Spodnie jedwabne, wełniane i bawełniane

Laski najnowsze.

Parasole jedwabne, półjedwabne i wełniane.

Pantofle damskie i męskie.

Obuwie dla Panów najlepszego gatunku.

Kalosze rosyjskie i angielskie, damskie i męskie

Torby i Kuferki do podróży.

Pledy do podróży, wełniane i pluszowe.

Wyroby ze skóry, jako to: Papierośnice, Cygarnice, Pularesy, Portmonetki, Woreczki etc.

Neceserki podróżne, Lusterka, Paski do pledów

Szczotki i Grzebienie.

Szczoryki.

Perfumerye z fabryk krajowych, francuskich i angielskich.

Mydła, Pudry, Wody toaletowe, Pasty do zębów.

WE LWOWIE

FERDYNAND GÜTTLER

ulica Halicka L. 20 — plac Halicki L. 3

poleca najtaniej

BLUZKI — HALKI — GORSETY,

Pończochy saskie,

GORSETY w najmodniejszych fasonach,

PASKI,

Wachlarze z piór strusich fantazyjne,

Słynne ze swej dobroci

Rękawiczki „DIANA“.

Wysyła codzień świeże

Jarzyny i Owoce

po cenach targowych

ZAWODOWE BIURO W SPRAWACH OGRODNICZYCH

W. BIELSKI

we Lwowie, ulica Leona Sapiehy L. 31.

Sklep: ulica Hetmańska L. 8 (Hotel Victoria).

Pensjonat „Lithuania“ w Krakowie, Studencka 2,

położony w najpiękniejszej i najzdrowszej dzielnicy miasta, poleca elegancko urządzone pokoje na żądanie z całym utrzymaniem na doby, miesięcznie i rocznie.

KAWIARNIA Franciszka SAUERA

w Krakowie, ul. Szczepańska L. 1, I. piętro. Tel. 350.

Czytelnia zaopatrzona w najrozmaitsze pisma krajowe i zagraniczne. — Salon damski w stylu roccoco. — 3 bilardy. — Sale do gier towarzyskich. — Bufet zaopatrzony w najlepsze i prawdziwe trunki, usługa szybka i rzetelna.

== Zakład otwarty do godziny 3-ciej w nocy. ==

Najznakomitsze
są w przód i w tył szyjące
i do haftu artystycznego
oryginalne Victoria
Maszyny do szycia.

Główny Skład:
Lwów, ulica Trzeciego Maja L. 5.
Ilustrowane cenniki franko.

Osobliwe przybory toaletowe poleca

WISKIDA

Kraków, Plac Maryacki.

Schampooing Petrole do mycia włosów.
Proszek bezbarwny odłuszczaający do pielęgnowania włosów.
Czepki franc. do układania włosów.
Ang. podkłady do nowych fryzur.
Sławne brzytwy Carara.
Cologne russe litr 7 kor.
Hennolina przywraca kolor uzdrawiając włosy siwiejące.

Prospecta na żądanie.

ANTONI LARISCH

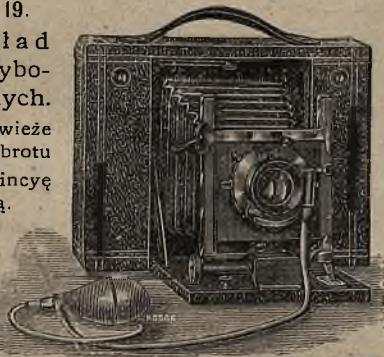
Kraków, Szewska 19.

Największy Skład
Aparatów i Przyb-
orów fotograficznych.

Towary zawsze świeże
z powodu wielkiego obrotu
Wysyłki na prowincję
odwrotną pocztą.

Ceny niższe od
fabrycznych.

Cennik gratis.

APTEKA w KRYNICY

H. Nitribitta

w domu „pod Orłem“, tuż obok deptaku,
zaopatrzona w najświeższe środki lecznicze, przetwory
uniwersalne — przyrządy ginekologiczne i gumowe,
utrzymuje na składzie wszelkie wody mineralne na-
turalne i sztuczne, wina lecznicze itp. Wyrabia odzna-
czony na wielu wystawach i polecany przez Światną
Komisję przemysłową

WYCIĄG IGLIWIOWY

używany jako dodatek do kąpieli.

Pastyłki krynickie i Olejek sosnowy.

Rządowo uprawniona

FABRYKA WOD MINERALNYCH SZTUCZ. i SPECYAL. LECZNICZYCH

POD FIRMĄ

K. RZĄCA i CHMURSKI

w Krakowie, ul. św. Gertrudy L. 4,

wyrabia pod kontrolą Komisji przemysłowej Tow. Lek. Krak.
polecone przez to Towarzystwo

== **WODY MINERALNE** ==

odpowiadające składem chemicznym wodom: Bilińskiej,
Gieshueblerskiej, Selterskiej, Vichy, Maryenbadzkiej,
Homburg, Kissingen, tudzież specjalne lecznicze,
jak: litową, bromową, jodową, żelazistą, kwaśną, oraz wody
mineralne normalne z przepisu prof. Jaworskiego.

Sprzedaż cząstkowa w aptekach i drogueryach. Cenniki na
żądanie franco.

Główny skład dla Lwowa w aptece J. Wiewiórskiego, Halicka 5.

APTEKA

Konstantego Wiszniewskiego w Krakowie

poleca własnego wyrobu

Tabletki kaskarowe

środek wypróbowany a gruntownie przeczyszczający żołądek, nie
sprawiający bólesci, nie zawiera bowiem aloesu, a więc nie szko-
dliwy i przyjemny do zażycia. Żażywa się na czczo i idąc spać
po 2 sztuki. Cena słoika 50 ct.

Piwo z ekstraktem słodowym
wyborny środek na kaszel i katar płuc i żołądka, używa się 3
razy dziennie po 2 większe kieliszki. Cena butelki 36 ct.

Główny skład na zachodnią Galicję **ODOLU**, naj-
lepszy środek na zęby. Cena 1 złr.

Wina i Eliksiru Kola na wzmocnienie nerwów. Cena 25 ct.

Creme Iris do pielęgn. skóry i piękności cery. Cena słoika 1 zł.

Zawsze świeża **Krowianka** tak krajowa jak wiedeńska.

TAPETY

Materye meblowe,

DYWANY angielskie i perskie, **FIRANKI** i wszelkie
dekoracye pokojowe, oraz najstarsza w kraju

Fabryka STOR 1 ŻALUZYI do okien.

Wzory tapet opłatnie. — Cenniki stor gratis wysyła

W. ADAMSKI ul. Akademicka 2. **LWÓW.**

Reim i Spółka

Rynek 37, KRAKÓW, Linia A-B

polecają:

Lawn-Tennis, Krokiety, Kule i Kęgle. Hamaki, Piłki gum., Piłki nożne. Huśtawki ogrod., Przrzędy gimn. Przybory do rybołówstwa.

Necesery, Flaszki i Kubki do podróży, Wanny i Miednice gumowe. Gąbki, Pantofelki, Kapelusze do kąpiei, LAKIERY, KREMY i PASTY do bućków, Środki do czyszczenia płam, LAKIERY na kapelusze.

STORY i ŻALUZYJE DO OKIEN.

SOXLETY DO STERYLIZOWANIA MLEKA.

PERFUMY, MYDŁA. PUDRY z pierwszorzędných fabryk. Wody kolońskie, Wody toaletowe, Środki kosmetyczne, Szczotki, Grzebienie i Lusterka.

Nowe cenniki na żądanie darmo i opłatnie.

ZAKŁAD REPRODUKCYI FOTOTECHNICZNEJ T. JABŁOŃSKI i SPÓŁKA

w Krakowie

ul. Franciszkańska L. 4.

Znacznie rozszerzony przez wprowadzenie najnowszych urządzeń technicznych, podejmuje się wykonania wszelkich klisz na miedzi, mosiądzu lub cynku, mających służyć do ilustracji wydawnictw naukowych, artystycznych, oraz do wszelkich publikacji przemysłowych, reklamowych (ogłoszenia, cenniki, marki ochronne itd.)

Istniejący przy powyższym Zakładzie

ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY

wykonywa

wszelkie prace w zakres artystycznej fotografii wchodzące.

PIERWSZA KRAJOWA FABRYKA LAKIERÓW L. BARANOWSKIEGO i S-ki

w Krakowie

ulica Wolska L. 22

wyrabia:

Farby bursztynowe do podłóg w czterech odcieniach, wszelkie LAKIERY kopalowe, asfaltowe, brunoliny i sekatywy.

Żądajcie tylko wyrobu krajowego!

APTEKA Fortunata Gralewskiego w Krakowie, ul. Szczepańska 1

poleca następujące wyroby własne:

„Jahra“ PETROGEN wysmieniony środek do konserwowania włosów, usuwa łupież i świąd z głowy, wzmacnia cebulki włosowe i zapobiega wypadaniu. Cena flak. K. 2 i K. 4.

„Jahra“ AROMATYCZNA CALI CHLORICUM PASTA DO ZĘBÓW, znakomita pasta do pielęgnowania zębów, desinfekcyonuje i konserwuje jamę ustną. Tuba 80 hal.

„Jahra“ ANTyseptyczna WODA DO UST. Znakomita woda do ulrzym. zdrowych zębów i do płuk. ust. Flak. K. 1-20.

„Jahra“ WATA MENTOFORMOLOWA, wysmieniony środek przy katarach nosa. Działa pewnie i szybko. Pudełko 40 hal.

Wodociągi

dla miast, gmin, folwarków, zakładów kąpielowych, fabryk, ogrodów, gmachów publicznych, domów prywatnych i t. d.

Poszukiwanie i uchwycenie źródeł. — Wiercenie studzien. Ustawianie pomp. — Instalacje domowe z klozetami, łazienkami i t. d.

projektują i wykonują

inżynier Leonard Nitsch i Spółka, Kraków, ulica Kolejowa L. 18.

Najlepsze referencje z dotychczas wykonanych robót. — Kosztorysy bezpłatnie.

Centralne Ogrzewanie

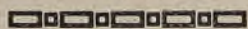
wszelkich systemów

i Wentylacje.

Łaźnie. — Mechaniczne Pralnie i Suszarnie i t. d.

SZCZAWNICA

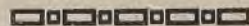
SANATORYUM

i

PENSYONAT HYDROPATYCZNY

Dra J. Kołaczkowskiego

wieloletniego
kierownika i lekarza
zdrojowego
(od 26 lat).

Kuchnia wykwinna
i zdrowa,

Cena za całodienne
utrzymanie
od 8 kor. wzwyż.

Kuracya nowoczesna
i staranna opieka.

Prospekty na żądanie.

WILLA „MARTA“.

TRUSKAWIEC

willa JANINA

pierwszorzędny pensjonat

położony wśród parku, naprzeciw
łazienek.

Kuchnia domowa.

Ceny bardzo przystępne.

Właścicielka:

ZENONA JANOWSKA

(Lwów, Długosza 3).

REUMATYZM, ARTRITIS

PISZCZANY

najsilniejsze w Europie uzdrowisko siarczano-mu-
łowe dla **reumatyków**, w cierpieniach stawów i ko-
ści, w gruźlicy stawów, po złamaniach i zwich-
nięciach, ranach kłutych i postrzałowych, w po-
dagrze, nerwobólach, zwłaszcza **ischias**.

Urządzenia tak co do mieszkań, jak i kąpeli we-
dług wszelkich wymagań — od luksusowych, aż
do najtańszych. Trzy baseny czysto siarczane, jeden
porcelanowy. Osobny basen dla ubogich z kąpie-
lami po 20 hał., drugi po 40 hał. **Wanny porcela-
nowe, marmurowe i drewniane.** Stosowanie kąpeli
błotnych lokalnych z niezrównanym skutkiem.

Okolica górzysta.

Od 15 maja ordynuje **Dr. AL. TEICHMANN.**

ISCHIAS

SANATORYUM DLA CHORYCH PIERSIOWO

Dra K. DŁUSKIEGO w Zakopanem

otwarte]przez cały
rok. — Wspaniały
widok na Tatry. —
Lasy świerkowe. —

Wystawa
wszystkich pokoi
południowa.

Obszerne leżalnie
dla leczenia klima-
tycznego.

Wzorowe urządze-
nia pod względem
hygieny.

Oświetlenie elek-
tryczne.

Kanalizacya, windy
kąpiele i natryski.

Ogrzewanie cen-
tralne.

Wodociąg zimnej
i gorącej wody na
wszystkich piętr.

Cena całkowitego utrzy-
mania wraz z opieką le-
karską wynosi 9 K. dzien-
nie, pokoje od 2 K. dzien.

Powozy na zamó-
wienie do pociągu.

Pocztą, telefon i te-
legraf w Zakładzie.